

KNIHA PAMÁTNÁ (LIBER SECUNDUS CIVITATIS OLOMUCENSIS)

Základní údaje

<i>Název:</i>	Knih památná (Liber secundus civitatis Olomucensis).
<i>Datace:</i>	1424–1491
<i>Uložení:</i>	Státní okresní archiv Olomouc, fond: Archiv města Olomouc, Knihy, inventární č. 96, signatura 164.
<i>Rozměry:</i>	22,0 x 31,5 cm.
<i>Dochování, jazyk:</i>	originál, zápisy psány jazykem německým, latinským a českým.
<i>Psací látka, vazba:</i>	Psací látkou knihy památné je papír s filigránem, tvořeným volskou hlavou s očima a s květinou v kruhu na tyči. Její vazba je původní. Kožený pokryv kryje pouze hřbet, kloub a přilehlou část dřevěných desek, které jsou jinak holé.

Charakteristika knihy

Sledovaná kniha náleží mezi městské úřední knihy smíšeného charakteru a představuje typ pamětní knihy, nazývané v některých případech „kniha památná“.¹ Kniha památná obsahuje zápisy o běžných správních záležitostech, projednávaných městskou radou a v textu zpravidla řazených převážně podle věcného členění.

Sledovaná kniha má v archivní pomůcce shodný název s nejstarší olomouckou městskou knihou (Kniha památná, SOkA Olomouc, AMO, Knihy, inv. č. 95, sign. 166) a podobný název, jako kodex Václava z Jihlavy (Památná kniha olomoucká, SOkA Olomouc, AMO, Knihy, inv. č. 97, sign. 1540).

V literatuře byla sledovaná kniha označována jako „liber memorialis“, Vormerkbuch“, či „manuál radní Václava z Jihlavy“. Do reprezentativního kodexu Václava z Jihlavy z ní pak byly městským písařem převzaty četné zápisy.² Záznamy, obsažené v knize památné se vztahují k dějinám Olomouce v době husitské revoluce, v době poděbradské a v době korvínské i jagellonské.

O písmu a písařích knihy

Text knihy památné je psán převážně gotickou kurzivou, místy gotickou polokurzivou (bastardou). Na psaní knihy se podílela řada městských písařů olomouckých. Knihu založil písař Václav z Jihlavy (Wenczeslaus de Iglauia), jenž začal do sledované knihy zapisovat 3. února 1424 a vedl ji v letech 1424–1437. Další písaři knihy však nejsou dosud identifikováni. V pramenech je doloženo Václavovo působení v olomoucké městské kanceláři v letech 1423–1442. S jeho jménem jsou spojeny výrazné změny v organizaci kanceláře. Tyto změny dokumentuje především vznik několika nových městských knih včetně popisované knihy památné, které písař Václav založil. Ačkoliv Václav dosáhl v Olomouci významného postavení, odešel na počátku 40. let 15. století do Brna, kde působil jako písař až do roku 1455 a navázal tu na dílo písaře Jana z poloviny 14. století.³

Výzdoba

Knížní blok knihy památné je zachovalý. Knihu zdobí především pozdně středověká vazba na 4 dvojsvazky, jejíž kožený pokryv kryje pouze hřbet, kloub a přilehlou část dřevěných desek, které jsou jinak holé. Pokryv je zhotoven ze světlé kůže a ozdoben vytačeným dekorem ve třech vertikálních pásech s maureskovými ornamenty. V horní části v horizontálním poli je ve dvou řádcích vytačen nápis v kvadrátní kapitále: „LIBER SEC(V)N(D)US / CIVITATIS OLOM(V)CENSIS“. V dolní části je v horizontálním poli vytačen letopočet „MCCCCXXIV“. Na předních i zadních deskách jsou zbytky dvou spon. Hřbet je v mezivazkách zdoben routováním, do jehož kosočtverců jsou vloženy křížky. Vlastní text knihy je ryze účelový a neobsahuje žádné ozdobné prvky.

Popis obsahu knihy

Jak již bylo uvedeno, obsahuje kniha zápisy o běžných správních záležitostech města Olomouce. Tyto zápisy se však zejména vztahují k dramatickému období husitské revoluce. V knize jsou obsaženy například cenné zápisy o hospodaření města ve 20. letech 15. století. Zadluženost města v této krizové době stoupala. Kromě válečných dluhů město splácelo z každoroční královské daně ještě staré dluhy zeměpanské. V roce 1424 představovaly jenom úroky z jeho válečných dluhů částku o rozsahu 220 až 270 hřiven.⁴ Město získávalo hotové peníze různými způsoby: prodejem ročních platů oltářních nadací, půjčkou od vlastních obyvatel, či od olomouckého špitálu.⁵ U místních Židů se olomoucká městská rada zadlužila na válečné účely jen jednou, protože půjčovali na vysoký úrok.⁶

Kniha památná má dvojí foliaci. Původní foliace je provedena římskými číslicemi (I–CCXXXIX). Nová foliace je provedena arabskými číslicemi (1–239).

Poznámky:

1) Zdeněk Martínek a kol.: Metodika k archivnímu zpracování fondů typu „Archiv města“. *Sborník archivních prací* 70, 2020, *Supplementum* 3/2020, s. 30.

2) Libuše Spáčilová – Vladimír Spáčil: *Památná kniha olomoucká (kodex Václava z Jihlavy) z let 1430–1492, 1528*. Olomouc 2004, s. 20.

3) Vladimír Spáčil: *Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786*, Olomouc 2001, s. 373–377; Ludmila Sulitková: *Vývoj městských knih v Brně ve středověku*, Praha 2004, s. 147, 149 a dál.

4) Ladislav Hosák: Olomoucký patriciát v boji proti husitskému revolučnímu hnutí. In: *Sborník prací historických, Acta Universitatis Palackinae Olomucensis, Facultas philosophica, Historica I*, Praha 1960, s. 32; Václav Nešpor, *Dějiny Olomouce*. Brno 1936, s. 79; SOKA Olomouc, AM Olomouc, Knihy, sign. 164, inv. č. 96, Kniha památná (Liber secundus civitatis Olomucensis), fol. 8a–8b. Václav Nešpor uvádí menší úrok 220 hřiven, a tedy i menší zadlužení 2200 hřiven.

5) Půjčka z oltářní nadace (SOKA Olomouc, AMO, Listiny, inzert, poř. č. 135, v listině inv. č. 124, půjčka městské rady z 2. 3. 1422 z oltářní nadace Jana, fojta ve Dvorcích, k oltáři sv. Barbory a jiných světic v kostele ve Dvorcích od vykonavatelů Janovy poslední vůle, měšťanů olomouckých, ve výši 50 hřiven grošů pražských); prodej oltářní nadace (SOKA Olomouc AMO, Listiny, inv. č. 107, 1423, 1. 10., městská rada olomoucká prodala 7 hřiven grošů úročního platu za 70 hřiven grošů pražských z oltářní nadace při oltáři Tří králů v kostele P. Marie na Předhradí olomouckém, aby mohla zaplatit žoldněřům, kteří chrání město před kacíři); půjčka od soukromých osob – měšťanek olomouckých (SOKA Ol, AMO, Listiny, insert poř. č. 130 v listině inv. č. 153, půjčka městské rady z 1. 3. 1421 ve výši 45 hřiven grošů pražských); půjčka od špitálu (SOKA Olomouc, AMO, Knihy, sign. 164, inv. č. 96, Kniha památná (Liber secundus civitatis Olomucensis), fol. 8r–8v.

6) SOKA Olomouc, AMO, Knihy, sign. 164, inv. č. 96, Kniha památná (Liber secundus civitatis Olomucensis), fol. 235r; Johannes Kux: *Das Olmützer Judenregister vom Jahre 1413–1420*, (Separatsabdruck) *Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens* 9, *Brünn* 1905, str. 24–25 respektive str. 409 a dál; Roman Zaoral, Sociální skladba a hospodářský vývoj, in: Jinřich Schulz a kol.: *Dějiny Olomouce I.*, Olomouc 2009, s. 207.

Bohdan Kaňák